

Historisch portret
Chart Polski
Poolse windhond

'Op de steppe', een schilderij uit 1934 van Hugo Ungewitter.

In oude geschriften, documenten en boeken of op prenten en schilderijen is de geschiedenis van honden vastgelegd. En dan vooral het werk dat ze doen. Meegaan op jacht, het drijven en hoeden van een kudde, het bewaken van huis en hof en het gezelschap houden van de mens. Elke maand biedt *Onze Hond* jou een inkijkje in de rijke historie van een rashond. Deze keer: de Chart Polski of Poolse Windhond.

De Engelse aanduiding voor windhonden geeft precies aan waar het bij deze jachthonden om gaat: sighthounds. Een 'zichthond', die bij het jagen niet zijn neus, maar zijn ogen gebruikt; jagen en achtervolgen in open veld met het zicht op de prooi. De woestijnen, steppes en prairies van Oost-Europa, Rusland, Noord-Afrika, de Arabische landen, Syrië, Irak, Afghanistan en India bieden windhonden van oudsher de ruimte waar in grote, open terreinen kan worden gejaagd. Daar komen hun talenten volledig tot hun recht.

Uit de geschiedenis blijkt vaak dat alleen de bovenlaag van een bevolking eigenaar van (ras)honden is, maar nergens is dat zo duidelijk als bij de windhonden. Het is aan de rijken en vooraanstaanden in het oude Egypte en het klassieke Griekenland, en na hen aan sjeiks, tsaren, royalty en adel, voorbehouden om windhonden te kunnen bezitten en ermee te jagen. Pas in de 20ste eeuw gaan ook burgers en boeren zich met windhonden bezighouden.

2000 jaar later

De Griekstalige historicus Lucius Flavius Arrianus (ca. 86-106 na Chr.) laat met zijn *Cynegeticus* het oudste Europese document na dat de relatie tussen mens en hond beschrijft. De eerste integrale Nederlandse vertaling verschijnt in 2004, onder de titel *De lange jacht en lure coursing*. Zo'n 2000 jaar later is *Cynegeticus* nog steeds een van de mooiste beschrijvingen van de jacht met windhonden – de lange jacht. Er zijn rotstekeningen in Algerije uit het neolithicum, afbeeldingen uit Egypte van 3000 jaar voor Chr., jachttafere-len uit het oude Griekenland, Romeinse mozaïeken, wandta-pijten en schilderstukken uit de 14e en 15e eeuw, middel-eeuwse boeken over de jacht en honderden schilderijen uit de 16e tot en met de 19e eeuw die ons, zonder enige twijfel, windhonden tonen. Allemaal met dezelfde uiterlijke kenmerken als de moderne, 21ste-eeuwse windhonden. Zowel in oude als nieuwe literatuur worden bij de windhonden

Jachtgezelschap met Chart Polski's 1911.

verschillende (verzamel)namen door elkaar gebruikt: *sighthound*, *gazehound*, *greyhound*, *wolfhound*, *hound*, enzovoort. In Italië wordt een windhond *levriero* genoemd; in Spanje een *galgo*, in Hongarije noemt men hem een *agár*, Frankrijk kent de *lévrier* en in Polen spreekt men van een *chart*. En over die laatste gaat dit historisch portret.

Vier eeuwen later

In zijn in 1989 verschenen boek *'Psy'* (Honden) schrijft Lubomir Smyczyski dat het onbelangrijk is of men de Chart Polski nu als een Poolse, Poolse-Oekraïens of Russisch ras ziet. Belangrijk is, aldus de auteur, dat de Chart Polski wordt gezien als een zelfstandig ras. Het is een wonder dat in een land als Polen, dat diverse keren is verdeeld onder zijn buurlanden en twee wereldoorlogen meemaakte, het ras op de been is gebleven.

Net zoals bij andere windhonden en jachthondenrassen, hebben eigenaars van de Chart Polski weinig belangstelling voor het uiterlijk. Snelheid en jachtaanleg zijn eeuwenlang veel belangrijker. De Poolse auteur Gostomski beschrijft in 1600 het uiterlijk van de Chart Polski als volgt: "Een goede windhond moet een brede, krachtige achterhand hebben, droge poten, compacte voeten, gebogen lendenen, kaken als een snoek, de staart netjes gebogen, kortharig zijn en een strakke huid hebben." Dat is ruim vier eeuwen later niet anders.

Chortaja borzaja

In de geschiedenis van de Chart Polski komen we in negen van de tien gevallen een andere rashond tegen: de Chortaja borzaja. Wladimir Gusiew, een befaamde Russische kynoloog, is van mening dat de uit Oekraïne afkomstige Chortaja borzaja niets anders is dan de oude Chart Polski. Dat kan zijn, maar bij de eerste poging om de Chart Polski als zelfstandig ras erkend te krijgen, ligt de Russische kynologen vereniging, onder leiding van president Makeymo, dwars. In een brief aan de Poolse autoriteiten schrijven de Russen dat het ras in de Sovjet-Unie onder de naam Chortaja borzaja al erkend is. Ondanks het feit dat ... beschrijvingen, tekeningen en andere afbeeldingen van de Chortaja borzaja heel veel lijken op de Chart Polski en dat een gemeenschappelijke afstamming niet is uit te sluiten, zijn de Russen niet van zins de Chortaja borzaja op te geven. Voornamelijk omdat zij in 1966 een rasstandaard hebben vastgesteld en deze honden

CHART POLSKI – POOLSE WINDHOND

Gebruik: jachthond, windhondenrennen, cursen, showhond.

Poolse Kennel Club: www.zkwp.pl.

Poolse rasvereniging: www.klubchartapolskiego.zkwp.pl.

Rasgroep: 10 (Windhonden).

Rasstandaard: www.fci.be.

Rasvereniging Nederland: www.degreyhoundclub.nl.

Jagen met Chart Polski's op het landgoed van Sergiusz Niemojewski, 1911.

vanaf 1969 in het Russische stamboek van de jachthonden zijn opgenomen.

Hoe die gemeenschappelijke afstamming precies in elkaar zit, is niet meer na te gaan. Ofwel de Poolse Chart Polski is in Oekraïne terechtgekomen en heeft zich daar ontwikkeld tot de Chortaja borzaja ofwel laatstgenoemde is vanuit Oekraïne naar Polen gekomen en is door Polen als inheems ras aangemerkt.

Gekrakeel

In een Poolse kroniek uit de 12e eeuw wordt er al over windhonden geschreven. Het gaat dan om de grote sommen geld die beschikbaar moeten zijn voor het voeden van de windhonden van de Poolse koningen. Nu zijn kronieken uit de 12e eeuw misschien niet de meest betrouwbare bronnen, maar er is meer gepubliceerd in voorbije eeuwen.

Gekrakeel over de afstamming loopt als een rode draad door de historie van de Chart Polski.

Volgens een 16e-eeuwse kroniek zou de Russische prins Dimitri aan het begin van de 16e eeuw grote aantallen windhonden vanuit Polen naar Rusland hebben gehaald. Daarom sluiten Poolse kynologen uit dat de Chart Polski een inheemse Russische windhond kan zijn.

Als je praat over een ras dat in de 12e eeuw al wordt genoemd, rond 1600 herkenbaar wordt beschreven, dat voorkomt op talrijke heroïsche schilderijen en zijn historie deelt met de poëta's van Oekraïne en de koningen van Polen, ligt de romantiek voor het oprapen. Dat is vooral te zien op de beeldschone schilderstukken van 19e-eeuwse Poolse kunstschilders.

Oude verwantschap

Als de Russische grootvorst Nikolaj Romanov (1831-1891) rond 1855 in Parijs het Tuilerieën paleis bezoekt, zou hij daar voor het eerst Chart Polski's hebben gezien. Hij is zo verrukt van deze honden dat hij ter plekke besluit om ze naar Rusland te brengen. Halverwege de 19e eeuw is men – en dus ook de grootvorst – van mening dat het hier gaat om de Oekraïense Chortaja borzaja. Als een journalist de honden van de tsaar beschrijft, lezen we: “Deze kortharige windhonden, oorspronkelijk afkomstig uit Polen, werden circa 1505 in Rusland ingevoerd. Ze zijn veel groter dan Engelse Greyhounds, opvallend minder verfijnd en hun haar is langer.”

Een oude verwantschap met de Barsoi is er zeker. Zo ziet de bekende Zwitserse kynoloog dr. Hans Räber als hij in 1981 in Polen de Chart Polski's keurt, veel kenmerken van de Barsoi. Zoals een aanzet van een boogvormige rug en een lichte ramsneus, fouten bij de Chart Polski. Ook kenmerken van de Saluki zijn aanwezig: de beharing aan de staart en de 'broek'.

Onder andere vanwege deze kenmerken concludeert windhondenkenner en auteur Xavier Przedziński in zijn boek *Le Destin de Lériers* dat de Chart Polski afstamt van Aziatische windhonden. Diens voorouders zouden al met Keltische stammen naar Polen zijn gekomen.

Een eerste rasmonografie is die van Wiktor Kozłowski die in 1823 een nauwkeurige beschrijving van de Chart Polski geeft in het tijdschrift *Sylwan*. In het tijdschrift *Chasseur* staat in 1881 dat er twee variëteiten van de Chart Polski zijn: een ruwharige – met snor, baard, wenkbrauwen en een vacht patroon als bij een wolf – en een gladharige.

Omwentelingen

In de 19e eeuw vinden grote omwentelingen plaats in Polen, politieke en economische. Een van de gevolgen is de teloorgang van de adel en daarmee het verdwijnen van particuliere landgoederen met de bijbehorende jachtpartijen en feesten. Verboden van hogerhand en hoge belastingen op het bezit van windhonden zetten een rem op de

“De Poolse Windhond is een levend symbool van Poolse traditie en een schakel tussen verleden en heden.” (Janusz Zielinski, voorzitter van de Poolse Windhonden Club)

De broers Józef en Władysław Rawiczowie, tussen 1861 en 1863 geportretteerd door Juliusz Kossak. Zij stammen uit een rijke bankiersfamilie en bezitten het landgoed Grochów waar wordt gejaagd met de Chart Polski.

Alfred Wierusz-Kowalski schildert in 1880 de vossenjacht met Chart Polski's.

verdere ontwikkeling van het ras. Aan het einde van de 19e eeuw is het moeilijk om in Polen nog Chart Polski's te vinden.

Het laatste bolwerk van de Chart Polski's is het landgoed van Sergiusz Niemojewski, 12.000 hectare groot. Hier worden, behalve paarden, Chart Polski's en andere jachthonden gefokt. Landeigenaren uit heel Polen komen naar Włoszczowa en Oleszno om te jagen met paarden en Chart Polski's. Na de dood van Sergiusz Niemojewski (1921) worden de tradities in ere gehouden door zijn zonen. Ondanks die hoge belastingen op windhonden, kan er tot de Tweede Wereldoorlog met deze honden worden gejaagd.

Een klein aantal windhonden overleeft in verschillende kennels in het uiterste oosten en zuiden van Polen en in Oekraïne. En dan komt de connectie met de Chortaja borzaja (of Poskaja borzaja) weer om de hoek kijken: ze worden in die landstreken gefokt onder de namen Chortaja borzoja of Poskaja borzaja.

In een Russische encyclopedie, verschenen in 1891, wordt de Poolse windhond nog genoemd en ook in algemene kynologische uitgaven van 1899, 1928 en 1939 komen dit ras nog voor. Echter, het communistische denkpatroon staat geen 'symbolen van de rijken' meer toe en slechts een enkeling overleeft.

Geen tweedeling

Dr. Maciej Mroczkowski wordt gezien als de herontdekker van het ras. In 1972 doet hij in het tijdschrift *Przekrój* een gepassioneerde oproep om het ras te redden. Een van de mensen die reageert is Stanislaw Czerniakowski; hij is afgereisd naar Oekraïne en heeft daar twee teven (Tajga en Strielka) en een reu (Elbrus) aangeschaft. Tajga en Elbrus worden de ouders van een 'Pools-Oekraïens' nest.

Een grote rol bij de wederopbouw van het ras hebben de gezusters Izabella en Małgorzata Szmurło gespeeld. Zij zochten op het Poolse platteland naar exemplaren van het ras en zijn de grondlegsters van kennel 'Celerrimus', de belangrijkste kennel in de moderne geschiedenis van het ras. De eerste Chart Polski die naar Nederland komt, de reu Ned. Kamp. Cynamon Celerrimus (eig. Lydka Bulyma), komt uit deze kennel. Andere kennels in die periode zijn onder meer 'Od Charciarza', 'Z Wielgowa', 'Ranbaza', 'Czereda Kusego' en 'Ksenas'. Hanna Lipińska en Małgorzata Szmurło schrijven een concept rasstandaard; deze dames publiceren regelmatig over het ras, onder andere in 1993 de

rasmonografie 'Chart Polski'. In 1981 komt het 'voorlopig register' voor Chart Polski's tot stand. Dertig honden worden ingeschreven en daarmee is het ras 'geaccepteerd' door de Poolse Kennel Club. In 1982 telt dit register al zestig inschrijvingen en in 1989 volgt de voorlopige erkenning door de FCI op hun congres in Helsinki. In maart 2001 wordt het ras definitief erkend en daarmee kunnen ook internationale kampioenschappen worden verleend. Inmiddels is in 1984 een rasvereniging opgericht en aan het begin van deze eeuw zijn er zo'n 25 kennels en circa 500 honden in Polen. De homogeniteit is in de afgelopen jaren sterk toegenomen dankzij het streven om geen tweedeling te laten ontstaan in een werk- en showtype.

De Nederlandse kennel 'Mythago' (eig. Waijers) importeerde in 1998 hun eerste Chart Polski, het teefje Luna Nowy Celerrimus, gevolgd door Łoza Celerrimus. Hun website toont een aantal prachtige foto's van het ras, waarbij zowel de show als het windhondenrennen aan bod komen. Zij mogen met recht de pioniers van het ras in Nederland worden genoemd. ■

BEELDMATERIAAL BIJ DIT ARTIKEL

Alle pogingen zijn in het werk gesteld om namen van fotografen/illustratoren van het beeldmateriaal te achterhalen. Dit is niet altijd gelukt. Wie recht op afbeeldingen meent te hebben, kan contact opnemen met de auteur: hor-ter@tiscali.nl.

De inhoud van dit artikel is voor een klein gedeelte ontleend aan mijn artikel in *De Hondenwereld*, juli 2001. Op internet zijn op diverse websites stukjes tekst te vinden die – zonder voorafgaande toestemming – uit dit artikel zijn overgenomen.